

власти, свойственная демократическому обществу. Проанализированы предпосылки и корни манипулирования, основные способы манипулятивного влияния и его последствия, роль манипулирования как способа внедрения политических мифов в массовое политическое сознание. Приведены примеры манипулирования из практики украинских избирательных кампаний.

Ключевые слова: общественное сознание, мифологизация, политический миф, политическая система.

MANIPULATION OF CONSCIOUSNESS AS A TECHNIQUE OF INTRODUCTION OF POLITICAL MYTHS

Topalova S. O.

In this article a new method of influence on political consciousness and political conduct of citizens, that is manipulation, is investigated.

Political manipulation is considered as a technique of psychological force as a technology of power, which is characteristic of a democratic society.

As basic problems, premises and roots of manipulation, basic techniques and consequences, manipulation role as means of introduction of myths in political consciousness are analyzed. Examples of manipulation, taken from the practice of Ukrainian election campaigns, are presented.

Key words: public consciousness, mythologistion, political myth, political system.

УДК 32: 001.891.3.

Г. Ю. Васильєв, кандидат філософських наук, доцент

І. Г. Васильєва, кандидат філософських наук, доцент

ГЛОБАЛІСТИКА ЯК НАУКА ТА НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Здійснено спробу довести, що однією з сучасних та актуальних наук є глобалістика. Зроблено висновок про те, що уявлення у студентів про світ формуються через усвідомлення глобальних проблем. Глобалістика як навчальна дисципліна викличе певний інтерес в умовах впровадження Болонської системи викладання у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: глобалізація, глобалістика, теорії глобалізаційних процесів, глобальні проблеми сучасності, альтернативістика.

Актуальність проблеми. Сучасні гуманітарні науки набули розвиток під впливом реалій, які відбуваються на Земній кулі. Діяльність людства привела до виникнення глобальних проблем. Феномен глобалізації, її позитивні та

негативні моменти є одним з популярних та дискусійних напрямів сучасної наукової думки. Але в навчальних закладах України глобалістику не викладають як навчальну дисципліну, що значно обмежує майбутніх фахівців порівняно зі студентами інших країн: Європи, Америки, Азії, Африки.

Мета статті — проаналізувати сучасний стан глобалістики як гуманітарної світоглядної науки та можливості уведення її в навчальний процес як обов'язкову для вивчення дисципліну. Від створення адекватного уявлення у студентів про сучасні глобальні проблеми залежить майбутнє всієї цивілізації.

Людство впевнено крокує ХХІ століттям. Навантаження на біосферу Землі зростає з кожним роком, господарська діяльність країн вийшла за межі своєї можливості зберегти довкілля. Біосфера не здатна компенсувати наслідки трагедій в різних куточках Землі. До природних катаклізмів додаються результати економічної діяльності, а краще сказати, бездіяльності, під час таких подій, як, наприклад витікання нафти з свердловини в Мексиканській затоці у 2010 р., а раніше — підпал нафтосховищ в Іраку під час війни з США. А чого коштує людству і Україні в першу чергу Чорнобильське лихо? Наш світ досяг принципово нового стану. Провідні вчені пророкують неминучу загибель цивілізації від своєї діяльності, а тому треба зосередити увагу на подоланні духовної кризи цивілізації та створенні стратегічного плану діяльності людства. Опрацювання такої стратегії може бути фундаментальною проблемою науковців, від розв'язання якої залежить збереження життя на Землі.

Початком розв'язання цієї проблеми є становлення нової науки про сучасний світ, яка отримала назву «Глобалістика».

Глобалістиці передувало поняття «глобалізація» (від англ. *global* — світовий, всесвітній). Політологічний енциклопедичний словник [1, с. 72–73] тлумачить глобалізацію як загальноцивілізаційний процес, який справляє величезний вплив на політичну та інші сфери людського буття. Означений термін у 60-х роках ХХ ст. запровадили відомі теоретики Римського клубу Е. Ласло, Д. Месарович, А. Печчеї та ін. Вони ж вважаються засновниками концепції глобалізму. У соціологічному словнику [2, с. 90–91] глобалізацію визначено як процес становлення більш чи менш єдиних загальносвітових систем в економіці, технології, інформаційному середовищі, а також у сфері культури. У результаті таких процесів країни та народи світу стають не тільки пов'язаними між собою, а й взаємозалежними. Глобалізм, як уважають учені, — це усвідомлення всього світу як єдиного, загального місця проживання людства. Разом з цим під глобалізмом розуміють певну політику найбільш розвинених країн, спрямовану на нав'язування своїх систем цінностей та соціальних інститутів недостатньо розвиненим країнам.

Початкові відомості про нову науку «глобалістику» надає А. Федотов [3]. Він стверджує, що глобалістика (франц. *Global* — загальний, лат. *Globus* — Земна куля. Наука про загальне) — наука, яка вивчає найбільш загальні закономірності розвитку людства та моделі керування, науково та духовно

організованим світом у єдності трьох сфер людської діяльності — екологічної, соціальної та економічної — в реальних умовах Земної кулі з її кінцевими фізичними розмірами та обмеженими природними ресурсами, в наступаючу епоху антропогенно перевантаженої Землі.

Під «світом» («світловою системою») розуміємо людство, його соціально-економічні системи, технології та довкілля. Якщо вчення К. Маркса вивчає соціальну та економічну сфери людської діяльності у припущенні необмежених можливостей Землі, а вчення В. Вернадського — сферу глобальної екології — взаємодії людини з біосферою, то глобалістика вивчає всі три зазначені сфери людської діяльності в їх єдності та взаємодії в сучасну епоху антропогенно перевантаженої Землі. Глобальна екологія як наука входить складовою частиною в глобалістику як інтегральну науку. На наш погляд, і політична глобалістика є складовою частиною загальної глобалістики, яка вже має «місце під сонцем» у вигляді окремої дисципліни [4].

Таким чином, глобалістика охоплює єдиний світ єдиним поглядом та описує цей світ, його динаміку розвитку, його внутрішні взаємозв'язки з єдиною системою узагальнених параметрів. Глобалістика гармонічно поєднує фундаментальні дослідження та прикладні розробки. Глобалістика, яка народилася в результаті синтезу та узагальнення декількох наук — соціології, екології, економіки, філософії, політології, описує та аналізує крайні можливості Землі та її біосфери, набуває також й методологічних функцій, орієнтуючи розвиток «материнських наук».

Феномен глобалістики, а також позитивних та негативних моментів, пов'язаних з нею, являє собою один з найбільш популярних та дискусійних напрямів у сучасній гуманітарній науковій думці. Глобалістиці присвячено велику кількість публікацій, вона стала предметом багатьох конференцій та форумів, її окремі теми та проблеми турбують світову громадськість. У багатьох країнах останнім часом пройшли демонстрації громадян, стурбованих ставленням лідерів окремих країн до загальнолюдських проблем, таких як зміна клімату Землі, нестача питної води, подорожчання продовольчих товарів, виникнення епідемій внаслідок природних катаклізмів та ін.

У 2003 р. проходив XXI Всесвітній філософський конгрес у Стамбулі під девізом «Філософія перед обличчям глобальних проблем», результатом якого стала енциклопедія «Глобалістика». Це видання об'єднало 445 учених з 28 країн світу. На конференції стверджувалося, що перша чверть XXI ст. стане критичним моментом усєї історії людства, в якій буде вирішена його доля. Фундаментальні закономірності динаміки сучасного світу дозволяють зробити й фундаментальні висновки, життєво важливі для долі людства.

Сучасна Земна цивілізація з її темпами зростання світової економіки та населення (за один день людство спалює 4 млн літрів бензину), а також соціально-економічними системами в цілому є некерованою та приреченою.

Пануюча на планеті стратегія неуклінного економічного зростання багатих країн — споживачів в умовах уже перевантаженої Землі є абсурдною та

самознищуючою для людства. Таке економічне зростання повинно бути обмежено та трансформовано за історично короткий проміжок часу в гармонійний розвиток людства, тобто в процесі накопичення знань та вдосконалення технологій при кардинальному зниженні економічного зростання розвинених країн у процес удосконалення людства, його творчих та духовних починань. Розвиток людства не має обмежень. Необхідно також стабілізувати чисельність населення Землі і при цьому зберегти традиції та різноманітність народів.

Зрозуміло, що слід увести розумне керування земною цивілізацією, аби перевести її з приреченого стану в якісно новий стан життєздатного розвитку. Можливо, це певна утопія, але пошук шляхів виживання треба починати з просвітньої діяльності серед молоді — за якою майбутнє. Тому викладання нової, сучасної дисципліни «Глобалістика» є важливим напрямом формування світогляду молодих фахівців вищих навчальних закладів. Студенти повинні відчувати, знати та розв'язувати проблеми майбутнього як громадяни незалежної країни, котра є часткою світу зі «своїми» політичними, економічними, соціальними, духовними проблемами. Тому, на наш погляд, доцільним є впровадження в навчальний процес такої дисципліни, як «Глобалістика».

Більшість учених визнають та виділяють декілька напрямів досліджень глобалістики:

- сприяння соціально-економічному розвитку відсталих країн;
- розв'язання екологічних проблем;
- розвиток енергетики з урахуванням тенденцій до потепління на планеті та як наслідок зміни клімату в цілому;
- незбалансоване економічне зростання одних країн та світова економічна криза;
- переорієнтація військової економіки на вирішення завдань в інтересах усього світового товариства;
- подолання продовольчої кризи, забезпечення населення достатньою кількістю чистої питної води;
- зростання чисельності населення землі та міграційні процеси як наслідок політичних, економічних і духовних проблем, а також вимушена міграція після техногенних катастроф та кліматичних змін;
- збереження навколишнього довкілля в первозданному вигляді [5, 6, 7, 8, 9].

Безумовно, перелік напрямів може бути значно більшим, але на наш погляд, дослідження вже зазначеного потребує значних зусиль всього людства. Переорієнтація свідомості громадян, перш за все студентів, стане важливим кроком до збереження життя на Землі.

Деякі глобальні проблеми потребують негайного розв'язання. До них слід віднести такі:

- проблема урбанізації — скупчення великих мас населення у великих містах (Мехіко — 25 млн, Бангкок — 22 млн та ін.), при цьому спостерігаємо обвальну деградацію села, що тягне за собою жахливі наслідки і для довкілля, і для народонаселення;

- проблема культури, точніше, повсякденне зневажливе до культури ставлення, яка виступає під прапором «контркультури» — повне заперечення цінностей культури попередніх поколінь;
- проблема охорони здоров'я, в рамках якої ставиться питання про загрозу генофонду людства, тобто зменшення шансів на виживання людини;
- проблема антисуспільних явищ, починаючи з наркотиків, алкоголізму та завершуючи всесвітньою мафіозною злочинністю;
- проблеми освоєння світового океану та космосу, а також науки та науково-технічного прогресу, без яких братися за розв'язання глобальних проблем немає сенсу.

Як уже відмічалось, перелік глобальних проблем може бути значно розширений, на цей рахунок існує велика кількість наукових, науково-популярних видань, які збільшуються з кожним роком, що свідчить про актуальність цієї теми дослідження і створює можливості системного підходу до глобалістики як науки.

Було б нечесно не сказати про те, що все більшого розвитку набуває ідея альтернативістики. Про це говорить, порівняно з глобалістикою вищий процент відносно молодих (від 25 до 40 років) авторів та ще вищий процент авторів-жінок, які значно емоційніше сприймають альтернативістику. Предметом альтернативістики є пошук шляхів розв'язання глобальних проблем сучасності, тобто альтернативісти переслідують ті ж самі цілі, що й глобалісти. І якщо ми розглядаємо глобалістику як науку і навчальну дисципліну, то альтернатива — це методи, шляхи та кінцевий результат розв'язання глобальних проблем [11; 12].

Упровадження в навчальний процес предмета «Глобалістика» спрямоване на формування у студентів нових поглядів на проблеми сучасного світу, якісного ставлення до повсякденного життя, ототожнення себе з людством всієї планети, формування відповідальності за діяльність в професійній, соціальній та духовній сферах буття.

У навчальних закладах Росії більше десяти років в тому чи іншому вигляді у студентів формуються знання через викладання таких навчальних курсів, як «Глобалістика та соціальна екологія: становлення та розвиток», «Глобалістика та екополітологія», «Політична глобалістика», «Глобалістика та екополітика» [3; 4; 9; 14; 15]. Кожний з цих курсів має свою логіку викладання «глобалістики» в тому чи іншому ракурсі, що пов'язано зі спеціалізацією тих чи інших навчальних закладів, урахуванням профілю підготовки фахівців. На наш погляд, у вищих навчальних закладах можливо викладання загального курсу «Глобалістика» і як перший крок викладання спецкурсів в рамках 7–10 найбільш важливих та сучасних тем, таких, як:

- предмет, методи, закономірності та категорії глобалістики;
- історичні етапи становлення та теоретичні джерела виникнення глобалістики. Сучасні концепції;

- різноманіття цивілізацій світу. Пошук спільної мови;
- політичний простір світу. Припинення озброєння. Наслідки застосування зброї масового знищення;
- пошук загальної стратегії людської цивілізації. Альтернативні концепції;
- глобальна інформаційна інфраструктура та її вплив на розв'язання глобальних проблем;
- проблеми глобалізму у XXI столітті;
- Україна в глобальній системі. Модернізація українського суспільства;
- студентська молодь — майбутнє світу, майбутнє України. Її роль у розв'язанні глобальних проблем.

Пропонований перелік тем може бути пристосовано до будь-якого вищого навчального закладу через додаток у програму курсу, а також з урахуванням спеціалізації та кваліфікаційного рівня вищого навчального закладу.

Висновки. Метою викладання курсу «Глобалістика» є пошук шляхів переходу до нового розвитку цивілізації в сучасних умовах через такі напрями:

- відродження паливно-енергетичного та залежного від нього матеріально-сировинного балансу;
- створення глобального демографічного балансу та нормалізація відтворення поколінь людей;
- оновлення на якісно новому рівні екологічного балансу;
- всебічне та повне роззброєння країн світу;
- гуманізація суспільства, повноцінний розвиток кожної людини.

Формування сучасного фахівця, незалежно від професії, неможливо без розуміння того, що вищий навчальний заклад повинен підготувати молодь до умов складного життя, де перше місце посідає довкілля, яке пронизують глобальні проблеми. Знання в залузі глобалістики допоможуть адаптуватися до професійної та соціальної діяльності, сформують духовні цінності та спрямують на впровадження ідей в повсякденні справи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Політологічний енциклопедичний словник [Текст] : : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. — К. : Генеза, 1997. — 400 с.
2. Социологический словарь [Текст] / отв. ред. Г. В. Осипов, Л. Н. Москвичев ; уч. секр. О. Е. Черношек. — М. : НОРМА, 2008. — 608 с.
3. Федотов, А. П. Глобалістика: начала науки о современном мире [Текст] : курс лекцій. — 2-е изд. / А. П. Федотов. — М. : Аспект Пресс, 2002.
4. Василенко, И. А. Политическая глобалістика [Текст] / И. А. Василенко. — М. : Логос, 2000. — 298 с.
5. Глобалістика [Текст] : энциклопедия / гл. ред. И. И. Мазур, А. Н. Чумаков: центр науч. и прикл. программ «Диалог». — М. : ОАО Изд-во «Радуга», 2003. — 1328 с.
6. Вернадский, В. И. О науке. Т. I. Научное знание. Научное творчество. Научная мысль [Текст] / В. И. Вернадский. — Дубна : Феникс, 1997.

7. Данилов–Данильян В. И. Экологический вызов и устойчивое развитие [Текст] : учеб. пособие. / В. И. Данилов–Данильян — М. : Прогресс — Традиция, 2000.
8. Кочетов, Э. Г. Геоэкономика (освоение мирового экономического пространства) [Текст] / Э. Г. Кочетов — М. : БЕК, 2002. — 462 с.
9. Кочетов, Э. Г. Глобалистика как геоэкономика, как реальность, как мироздание: Новый ренессанс — истоки и принципы его построения, фундаментальные опоры, теоретический и методологический каркас [Текст] / Э. Г. Кочетов — М. : ОАО Изд. группа «Прогресс», 2001. — 704 с.
10. Кочетов, Э. Г. Геоэкономический (глобальный) толковый словарь / Элементы механизма российской модели глобального стратегического управления / Сборник стратегических понятий — новелл : в 2 т. [Текст] / Э. Г. Кочетов — М. : РИО РТА, 2002. — 256 с.
11. Бестужев–Лада, И. В. Альтернативная цивилизация [Текст] / И. В. Бестужев–Лада. — М., 1998. — 352 с.
12. Панарин, А. С. Искушение глобализмом [Текст] / А. С. Панарин. — М.: 2000.
13. Бек, У. Что такое глобализация? [Текст] / У. Бек. — М., 2001.
14. Дугин, А. Основы геополитики. Геополитическое будущее России [Текст] / А. Дугин. — М., 1999.
15. Дергачев, В. А. Глобалистика [Текст] / В. А. Дергачев. — М. : Юнити-ДАНА, 2005. — 303 с.

ГЛОБАЛИСТИКА КАК НАУКА И УЧЕБНАЯ ДИСЦИПЛИНА

Васильев Г. Ю., Васильева И. Г.

Предпринята попытка доказать, что одной из современных и актуальных наук выступает глобалистика. Сделан вывод о том, что представления студентов о мире формируется через понимание глобальных проблем. Глобалистика как учебная дисциплина вызовет определенный интерес в условиях внедрения Болонской системы преподавания в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: *глобализация, глобалистика, теории глобализационных процессов, глобальные проблемы современности, альтернативистика.*

GLOBALISTICS AS A SCIENCE AND ACADEMIC DISCIPLINE

Vasilyev G. Y., Vasilyeva I. G.

The article is intended to prove that globalistics is one of modern and actual problems. It was concluded that students' world outlook is being formed through the comprehension of global problems. Globalistics as an academic discipline will be of certain interest in the conditions of the Bologna high school teaching system.

Key words: *globalization, globalistics, theories of globalization processes, global problems of the present, alternativistics.*

